

Handläggare
Anna Spetz
Tove Liljas
Kansli- och utredningsavdelningen

Diarienummer
Ku2016/00088/D
2016KS/0153

Kulturdepartementet
Ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över 2014 års demokratiutredning – Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

Allmänt

2014 års demokratiutredning *Låt fler forma framtiden* utgör en gedigen kunskapsbank om demokratifrågor såsom representationsideal, legitimitet, och inflytande samt en redogörelse för tillståndet i den svenska demokratin med fokus på ”mellanvalsdemokrati”. Utredningen är av värde för alla som arbetar inom den offentliga förvaltningen, de folkvalda och de politiska partierna.

Värmdö kommun uppfattar att det finns ett stort värde i att regelbundet utreda hur vi kan fortsätta utveckla demokratin utifrån att den samhälleliga kontexten förändras. 2014 års demokratiutredning har, utifrån direktiven, inte haft fokus på konstitutionella frågor utan hur det medborgliga deltagandet kan öka mellan valen. Värmdö kommun instämmer i att det är viktigt med mellanvalsdemokrati på lokal nivå men att utredningen i vissa avseenden låter principen om representativ demokrati och därmed effektivitet stå tillbaka väl mycket.

Värmdö kommun är positiv till förslaget om att en ny maktutredning bör tillsättas. Som utredningen påpekar är det politiska inflytandet inte jämt fördelat och klyftan mellan de som deltar och de som inte deltar har vidgats. Skiljelinjen sammanfaller i stor utsträckning med andra sociala och ekonomiska klyftor i samhället. Detta är allvarligt och kommunen ser inte att de förslag som presenteras i denna utredning kommer minska klyftan utan kan, i vissa fall, innebära motsatsen. Därför bör en maktutredning närmare undersöka frågan om hur graden av allas demokratiska deltagande kan stärkas.

Utredningen är omfattande och framför en mängd olika förslag. Värmdö kommuns yttrande behandlar de områden där utredningen föreslår lagändringar som berör den kommunala förvaltningen.

Synpunkter på författningsförslagen

Utredningens förslag om införandet av en portalparagraf i kommunallagen som föreskriver att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut (3 kap. 9 a § KL).

Det kommunala självstyret finns inskrivet i regeringsformen och är en viktig del av den svenska demokratin. Närheten till beslutsfattare ger medborgarna bättre förutsättningar att delta, utöva inflytande och utkräva ansvar. Besluten kan anpassas till de lokala omständigheterna och styret blir därmed mer effektivt. Genom att medborgarna ges möjlighet till inflytande över vardagsnära frågor kan legitimiteten för hela det politiska

systemet stärkas.

Idag sker inflytandet främst genom val av representanter till kommunfullmäktige men också genom partipolitiskt engagemang, deltagande i medborgardialoger, samråd inom olika områden genom råd och annan opinionsbildning. I utredningen förs resonemang om att paragrafen skulle ge kommunerna utrymme att själva utforma hur detta skulle gå till och att invånarnas möjligheter att framföra synpunkter kan ske på olika sätt beroende på fråga. Inflytande över politiska beslut är en viktig legitimitetsfråga i den kommunala demokratin. Dock hävdar kommunen att invånarna redan idag har inflytande genom kommunalvalet. Dessutom finns redan olika former av ”mellanvalsinflytande” (och utredningen föreslår ytterligare former) såsom bland annat medborgardialoger, olika råd, samverkan med civilsamhälle och folkinitiativ.

En annan viktig fråga för legitimiteten i beslutsfattandet är dess effektivitet. Redan idag är beslutsprocesserna långa i en kommun och att införa ytterligare en ”beredningsinstans” skulle minska effektiviteten i beslutsfattandet. Det måste också finnas en respekt för alla de invånare som anser att inflytande sker via val och därmed inte har tid eller intresse att engagera sig mer. Som utredningen också tar upp finns en stor skillnad mellan olika grupper hur de deltar och försöker påverka. Att öppna upp för ytterligare möjligheter till påverkan, inför varje beslut, riskerar att förstärka inflytandeklyftorna mellan olika grupper.

Utifrån det som utredningen presenterar vill Värmdö kommun avstyrka införandet av den föreslagna portalparagrafen.

Utredningens förslag till ändring av 4 kap. 8 § KL: *Om en förtroendevald upphör att vara valbar, upphör också uppdraget vid nästa fullmäktigesammanträde. Fullmäktige får dock besluta att den förtroendevalde får ha kvar sina uppdrag under återstoden av mandatperioden.*

Kommunen tillstyrker förslaget om att en person som upphör att vara valbar förlorar sitt uppdrag först vid nästa fullmäktigesammanträde. Det är bra att detta sker i samband med ett sammanträde så att ersättaren kan förkunnas vid samma tidpunkt.

Att fullmäktige ges möjligheten att besluta om att den förtroendevalde får behålla sin plats under återstoden av mandatperioden är kommunen inte entydigt positiv till. Det måste i sådana fall kräva att fullmäktige beslutar om riktlinjer för hur detta beslut ska fattas och vilka kriterier som ska vara uppfyllda. Kommunen anser att det är viktigt att ny bostadsort ska vara inom samma region för att den förtroendevalde fortsatt ska ha en nära kontakt med kommunen och aktivt delta i politiken. Värmdö menar också att det är viktigt att den förtroendevalde avser att inom en rimlig framtid återvända till kommunen. Det är också viktigt, precis som utredningen skriver, att reglera ersättning för resekostnad så att denna enbart gäller för resor inom kommunen.

Sammantaget är Värmdö kommun positiv till förslaget.

Utredningens förslag om ledighet från förtroendeuppdrag, 4 kap 15b § KL:
Fullmäktige får besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid får ledigt från uppdraget under en tidsbegränsad period för att vara föräldraledig. Detsamma gäller en sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga. Om en förtroendevald får ledigt ska fullmäktige besluta hur lång tid ledigheten ska vara och om ekonomiska förmåner enligt 14 § ska utgå under ledigheten. Fullmäktige får utse en ersättare för den förtroendevalde under ledigheten.

Värmdö kommun är positiv till förslaget då det kan bidra till ökad jämställdhet. Kommunen menar att det är rimligt att även förtroendevalda har möjlighet att vara sjukskrivna och/eller föräldralediga.

Utredningens förslag om förtroendeuppdrag under säkra former, 4 kap. 15 c § KL:
Kommuner och landsting ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

Värmdö kommun menar att det är självklart att alla förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former. Problemet, som utredningen också beskriver, är den otydliga ansvarsfördelningen mellan den enskilda, kommunen, partierna och de rättsvårdande myndigheterna. Denna målsättningsparagraf bidrar inte med något förtydligande utan innebär att kommuner fortsatt kommer agera på olika sätt och att arbetsmiljöansvaret fortsatt är otydligt. Att så låg andel av drabbade förtroendevalda inte anmäler hot och trakasserier ser kommunen som allvarligt då det är en viktig del i att kunna kartlägga hur utbrett problemet är.

Kommunen finner att ovanstående skrivning inte bidrar till något, varför denna skrivning avstyrks.

Utredningens förslag tillägg till 5 kap. 7 § KL: *Fullmäktiges presidium får besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde.*

Värmdö kommun avstyrker förslaget om att möjliggöra för politisk debatt i fullmäktige utan samband med annan handläggning. Fullmäktige är enligt kommunallagen kommunens beslutande församling och har således som främsta uppgift att fatta beslut. Att fullmäktige ska sammanträda enbart i syfte att debattera anser Värmdö kommun inte går i linje med kommunallagens beskrivning av fullmäktiges syfte och ansvarsområde. Vidare anser Värmdö kommun att möjligheten för politisk debatt i fullmäktige redan är möjlig med gällande lagstiftning. De lokalpolitiska företrädarna i Värmdö kommun tar i dagsläget tillfälle att uttrycka sina ståndpunkter om olika samhällsfrågor under fullmäktiges sammanträden.

Kommunfullmäktiges uppgift är att fatta beslut och kommunen menar att allmänpolitisk debatt med fördel kan genomföras i andra forum, varför Värmdö kommun avstyrker förslaget.

Utredningens förslag om att medborgarförslag upphävs ur kommunallagen och ersätts av folkmotion. (5 kap. 23, 25, 33, 64 §§ och 6 kap. 19a, 27a, 34 §§ KL)

Det är positivt att förslagsrätten medborgarförslag ersätts av ett verktyg som tydligare än medborgarförslag kan spegla en lokal opinion. Krav på att en procent av de folkbokförda står bakom motionens förslag ger ökad legitimitet till förslaget och

fullmäktige kan i större utsträckning behandla ärenden som är relevanta för en större del av kommunmedlemmarna.

Vidare är det positivt att den ökade arbetsbelastning som medborgarförslag har inneburit för vissa kommuner till viss del bör minska då införandet av folkmotion torde minska antalet förslag som når fullmäktige.

I Värmdö kommun har kommuninvånarna sedan 2011 möjligheten att lämna förslag till fullmäktige genom ett så kallat e-förslag. Riktlinjer för kommunens e-förslag har likheter med utredningens förslag om folkmotion men det finns också viktiga skillnader. Bland annat är det inte tvingande för fullmäktige (eller styrelse eller annan nämnd) att besluta i ärenden som väckts genom e-förslag. Antalet underskrifter som krävs för att e-förslag ska väckas i fullmäktige är också marginellt högre än för en folkmotion. Sedan 2013 är kravet 500 underskrifter vilket motsvarar cirka 1,2 procent av 2015 års folkmängd.

Sedan inrättandet av e-förslag har endast ett förslag samlat tillräckligt många underskrifter för att nå fullmäktige. Att så få förslag har inkommit, samt att statistik saknas angående hur många av förslagen som har lyfts av politiken trots att förslagen inte nått 500 underskrifter, indikerar att förslagsrätten genom e-förslag inte nått sin potentiella funktion som inflytandekanal mellan val. Anledningar till att e-förslag inte fullt ut blivit ett etablerat verktyg för inflytande är troligen flera. Bristande vetskap hos kommunmedlemmarna och politiker, bristande information om verktyget och icke tillfredställande rutiner kan vara några anledningar.

Med vår erfarenhet från e-förslag ser Värmdö kommun det som positivt att folkmotioner föreslås vara obligatoriskt för alla kommuner samt att det finns förslag på att inrätta en nationell webbplats där folkmotioner kan initieras och skrivas under. Att likvärdiga möjligheter till inflytande finns i landets alla kommuner kan öka verktygets legitimitet – både hos invånare och politiker – och på sikt ha inverkan på medborgarnas benägenhet att nyttja verktyget. En nationell webbplats legitimerar och säkrar processen.

Det bör dock tilläggas att inrättandet av folkmotion i stället för medborgarförslag inte kan anses bredda engagemanget för den representativa demokratin på något betydande sätt. Om det krävs resurser, tid och kunskap för att lämna in ett medborgarförslag, bör det rimligen krävas än mer resurser, tid och eventuellt kunskap för att genom en folkmotion nå fullmäktige med ett förslag. Det ökade inflytande över beslutsfattandet mellan valen kan därmed komma att tillfalla de grupper som redan har ett starkt politiskt inflytande, istället för de socioekonomiskt svaga grupper vars inflytande utredningen säger sig vilja stärka.

Sammanfattningsvis tillstyrker Värmdö kommun förslaget om införande av folkmotion.

Utredningens förslag om förändringar i 5 kap. 23a-23b § KL: Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade [...] som fanns i kommunen på valdagen vid det senaste ordinarie valet.

Ärenden får i fullmäktige väckas av minst en procent av de folkbokförda i kommunen [...] som fanns i kommunen den sista december året före det år som motionen lämnades in. [...]

Kommunen är positiv till förslaget då det ökar tydligheten och underlättar hanteringen

av folkinitiativ och folkmotion. Det finns idag frågetecken kring vid vilken tidpunkt antalet röstberättigade ska beräknas och hur den informationen tas fram. Genom att göra ett tillägg till kommunallagen förenklas processen och alla kommuner kommer hantera frågan om antal röstberättigade och folkbokförda likvärdigt.

Utredningen föreslår också, men detta är inte ett författningsförslag, att underskrifter ska kunna samlas in digitalt. Kommunen är positiv till förslaget då det förenklar processen både för kommunen och medborgarna. Dock är Värmdö kommun tveksam till det förslag utredningen presenterar om att de politiska partierna innan en folkomröstning ska kommunicera vad som krävs för att utslaget i folkomröstningen ska respekteras.

Utredningens förslag till lag 2017:000 om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val och kommunala folkomröstningar.

Värmdö kommun avstyrker förslaget om att införa sänkt rösträttsålder. Kommunen instämmer i grundlagsutredningens slutsats om att sambandet mellan rösträttsåldern och myndighetsåldern inte bör brytas. Kommunen vill också addera vikten av sambandet mellan rösträtt och att vara valbar. Kommunen menar att det sänder fel signaler att enbart införa rösträtt från 16 års ålder men att åldern för valbarhet kvarstår. Kommunens uppfattning är att samma rösträttsålder ska gälla för alla allmänna val och att den bör vara dagens 18 år.

Ungas inflytande kan stärkas på andra vägar än genom sänkt rösträttsålder. I Värmdö kommun genomförs bland annat årligen olika ungdomsdialoger. Det är också de politiska partiernas och deras ungdomsförbunds ansvar att kanalisera ungdomars åsikter och ge dem inflytande.

Kommunen delar utredningens uppfattning om vikten av att engagera ungdomar och öka gruppens deltagande och representation. Dock ställer sig kommunen mycket tveksam till förslaget om att sänka rösträttsåldern i kommunala val och att dessutom enbart göra det genom försöksverksamhet. Vissa partier kan ha ett större egenintresse av att vilja införa sänkt rösträttsålder än andra och förslaget kan därmed leda till försvagad legitimitet och diskussioner om motiv för införandet. Om det finns en politisk majoritet som stödjer ett sänkt valdeltagande så bör detta införas i alla kommuner samtidigt för att säkra en likabehandling och undvika en diskussion om de politiska motiven bakom införandet. Vidare menar kommunen att en försöksverksamhet är fel väg att gå då det blir svårt att återkalla ett förslag av detta slag.

Sammanfattningsvis avstyrker Värmdö kommun förslaget om försöksverksamhet med 16 års rösträttsålder i kommunala val och folkomröstningar.

Monika Pettersson
Kommunstyrelsens ordförande

Stellan Folkesson
Kommundirektör